

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Ôsma časť)

Lucia Laudoniú

23. novembra 2021 ✚ Kultúra

pokračovanie

Kto vyšívá gobelín, musí sa vyzbrojiť trpezlivosťou. Precíznosť a poriadok korunujú prácu, ktorá dáva silu gejzíru krásy.

Malá ihla bozkáva tkaninu. Analýza latinskej vety je procesu vyšívania blízka. Človek potrebuje mať kontrolu nad niťou gramatiky, aby sa neroztrhla, nad ihlou slova, aby bodla na to správne miesto (a aby to nebolelo) i nad látkou významu, aby výsledný obraz priniesol harmóniu. Nad tým všetkým bdie ruka majstra, ktorá celý proces dáva do pohybu.

Zem sa z astronomického hľadiska točí okolo Slnka, no častokrát sa zdá, akoby splašene rotovala vôkol malých bodiek ľudských slov, či už majú kladný alebo záporný náboj.

Muži štetca kládli zem do dlaní Pantokratora namiesto vladárskeho jablka. Ona je tým jablkom, ktoré *Cunctipotens* opatruje *suis in manibus*, hoci toto zemské jablko je dosť červavé.

Červíky si radi pochutia na starom papieri krehkejšom, než mušie krídla. Skonzumujú matériu, slová však zhltnúť nemôžu... Červíčky našej – zakričme to *palam et perspicue* – krvavej technokracie by sa radi pustili do bielych hárkov s pápežským učením o latinčine, aby ich spláchli do kanála zabudnutia.

Budeme sa nečinne prizerať, ako si červotoč nezájmu a neúcty trúfa na latinské drevo? Áno, je pohodlnejšie vymeniť drevený nábytok za plastový polotovár. Plast však nikdy nebude voňať ako drevo...

Kľúč od Ríma.

Zdroj: archív L. Laudoniú

Veterum sapientia je vo vzťahu k starorímskemu jazyku kompasom zrodeným pod arkádami Berniniho kolonády. Ak si myslíme, že po apoštolskej konštitúcii z roku 1962 prišlo vákuum delatinizácie a žiadny ďalší pápež po Jánovi XXIII. už ódy na cicerónske orácie neskladal, sme na omyle. V labyrinte času sa hadia neobjavené zákutia a nevedú do slepej uličky. Každá šípka potrebuje cieľ.

Pod alokúciu *Libenter vos salutamus* sa v roku 1978 podpísal dnes už kanonizovaný pápež Ján Pavol II. Poľský pontifik povzbudzuje mládež, aby vysoko zdvihla pochodeň latinčiny (*facem*, nominatív *fax Latinitatis*). Do „krabičky“ s nápisom *Latinitas* sa zmestí hneď niekoľko významov. *Lex Romana*, zlatistý lán latinskej literatúry, štylisticky elegantná reč vystrihnutá z krasokorčuliarskej exhibície, ale aj sumár verbálnych hodnôt mestskej kultúry (*urbanitas*) a latinský duch vo svojej nahote.

„Kúzlo impéria“, požičajúc si myšlienku Francúza Louisa Bertranda z jeho novelizovaného príbehu o svätom Augustínovi, aj to je *Latinitas*. Kúzla sú mach rastúci z pôdy afektu a efektu. Pokiaľ však ide o bertrandovské „kúzlo impéria“, je lepšie prirovnať ho k údivu malého dieťaťa, ktoré objíma stĺpy chrámového nartexu a pýta sa, kde vlastne majú koniec.

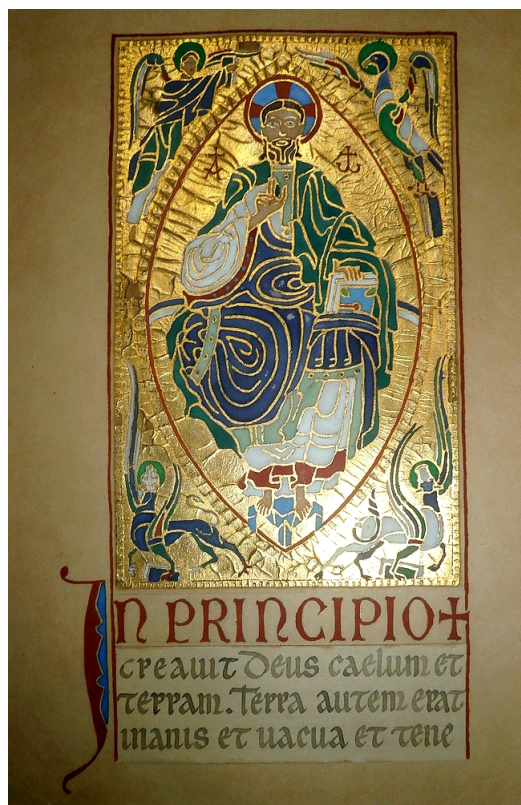
Libenter vos salutamus nie je rozsahovo dlhý prejav. Je to len zopár stĺpov chrámu. Bez nich by však nebolo architrávu a bez architrávu strechy.

„*Ad iuvenes ergo imprimis convertemur, qui hac aetate, qua litterae Latinae et humanitatis studia multis locis, ut notum est, iacent, hoc veluti Latinitatis patrimonium quod Ecclesia magni aestimat, alacres accipiant oportet.*“ „Obraciame sa v prvom rade k mladým. V tejto dobe, ako je známe, latinské a humanistické štúdiá na mnohých miestach upadajú, preto je žiadúce s radosťou prijať toto latinské dedičstvo, ktoré Cirkev vysoko oceňuje.“ Oddýchnime si v tieni slovesa *iacere*.

Čo si Rimania predstavovali pod spojením *in amore iaceo*? Ležím v láske, ponáram sa do lásky. *Graviter iacens* však nie je až taká kvetnatá fráza. Pomenúva stav ťažkej nemoci, keď človek leží v posteli opustený všetkými, aj sám sebou. Pápež Ján Pavol II. o štúdiu *de arte grammatica* hovorí, akoby ležalo (*iacent*) nevládne a *sine adiutorio*, pričom na mnohých miestach, zdá sa, leží na smrteľnej posteli.

Čo je nesmrteľné, má právo zaspáť, spánok sa však smrti nerovná ani nevyrovná. Chestertonova úvaha, podľa ktorej je práve *mors* heslom k bráne nesmrteľnosti, zďaleka nie je zákonom prírody.

Vieme, že svätý prorok Eliáš bol zaživa vzatý do neba na ohnivom voze a okovy smrti nad ním nemali moc. Pokiaľ ktosi leží na smrteľnej posteli, mal by dostať *unctio infirmorum*, ale *requiem aeternam* nad ním spievať ešte nesmieme! Ležať, okrem iného, znamená uviesť telo do pokoja – a pokoj je tá najlepšia uzda na divokého vlka v našej hlave.

Na počiatku...

Zdroj: archív L. Laudoni

Magni aestimat je genitív ceny. Keď Ján Pavol II. v alokúcii *Libenter vos salutamus* píše, že Cirkev vysoko oceňuje latinský jazyk, iste má na mysli aj hodnotu miliárd a miliárd modlitieb, ktoré dokážu odvážiť len eschatologické váhy. Viete, prečo má trojramenný východný kríž zo starej Rusi šikmé spodné rameno? Jedno z vysvetlení hovorí, že šikmé brvienko znázorňuje mystické Božie váhy. Ukazujú nám dva smery – do neba a do pekla. Keď na tieto nebeské váhy položíme latinčinu, aký bude výsledok?

Cirkev Západu aj Východu má v tejto otázke jasno a v odpovedi ešte jasnejšie. Ján Pavol II. cituje *in allocutione* známy Cicerov „bonmot“: „*Non... tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire.*“ „Nie je až také úžasné vedieť latinčinu, ako je mrzké ju nevedieť.“

Kroky v piesku vidieť dovtedy, kým nezafúka vietor. Kroky v betóne stvrdnú naveky. Nestačí urobiť len krok. Pokiaľ zaboríme nohu do pomínuteľného materiálu, stupaj zmizne. Dbajme preto, aby naše posolstvá neboli *vestigia* odtlačené v blate.

Stopa, ktorú 21. februára 2002 zanechalo pápežské pero, však nie je ryhou na zamrznutom jazere. Ak by ňou aj bola, nádej, že zimu vystrieda jar a kryhy sa roztopia, zostane vždy živá. Vo februári 2002 sa na Saleziánskej univerzite v srdci Večného mesta konala konferencia pri príležitosti 40. výročia apoštolskej konštitúcie *Veterum sapientia* Jána XXIII. Táto udalosť inšpirovala vtedajšieho kľúčiaru svätého Petra, aby pridal svoj *cantus firmus*, vedúci hlas k chorálu celej Cirkvi a pripravil posolstvo, ktoré na konferencii v pápežovom mene predniesol vatikánsky štátny sekretár Angelo Sodano. Pápežovo posolstvo bolo napísané v latinčine a jeho *nervus rerum* bolo vyzdvihnutie latinskej elokvencie v úlohe *mediatrix* medzi antikou a modernou. *Latina lingua* je závažie, ktoré (ne)milosrdne ukáže, čo z modernej kultúry má ešte cenu a čo je brak.

Slovanský *pontifex* ďalej zdôraznil úlohu rímskokatolíckeho kňazstva v procese integrácie *Latinitas* do rôznych, nielen románskych kultúr, a odporučil jej širšie užívanie v rímskej liturgii či pod strechou kňazských seminárov, „aby láska k tomuto jazyku medzi kandidátmi na kňazstvo stále silnela.“

Etiam atque etiam chytáme slnko na hladine rieky. Keď sa ruka dotkne vody, obraz sa rozbije... Čo je vlastne *amor erga linguam*? Taliansky latinista a popredný znalec renesančnej poézie a prózy zápasiaci aj na „vedeckom ihrisku“ Oxfordu Nicola Gardini si vo výbornom esejistickom kompendiu dejín latinskej literatúry *Viva il latino: storie e bellezza di una lingua inutile* (Nech žije latinčina: príbehy a krása „neužitočného“ jazyka) kladie rovnakú otázku.

Odpoveď, čo dýcha za závojom lásky k jazyku, je neriešiteľnou rovnicou. Opäť si pomôžeme prirovnaním takpovediac zo života. Čo cítime, keď sa prikryjeme huňatou dekou? Teplo, bezpečie, pocit domáceho hniezda a intimity. Dobré nám slúži, lebo bez deky by bolo príliš zima.

Po rímskych cisároch prevzala štafetu kustóda latinského jazyka Cirkev.

Zdroj: archív L. Laudoni

Sú slová, ktoré nám navodzujú pocit tepla, akoby nás čosi prikrylo. Netreba sa však nechať prirýchlo uniesť na Aladinovom koberci pocitov. Stačí prudší vietor a hneď sme dole. Pokiaľ máme v srdci veľa ľadu menom hriech, slová samé ho neroztopia. Slová sú tým pomyselným tlačidlom na duši, ktorého sa s úctou treba dotknúť, aby sa spustil proces uzdravenia a nie maratón bez cieľa.

Súčasťou ozdravného programu latinskej edukácie v metropole katolicizmu bolo v novembri 2012 založenie Pápežskej latinskej akadémie (*Pontificia Academia Latinitatis*). Tá nahradila dovtedy existujúce *Opus Fundatum Latinitas*, základný kameň ktorého položil v roku 1976 pápež Pavol VI. *Motu proprio* svätého otca Benedikta XVI. *Latina lingua* z roku 2012 voľne nadväzuje na apoštolskú konštitúciu *Veterum sapientia* a roztáča kolesá latinského mlyna, ktoré naša doba spomalila, no nebola schopná ich zastaviť. Kde je mlyn, tam je i múka. *Ubi pistrinum, ibi farina*.

Z múky písmen pečie sa chlieb slova. Pápež Benedikt XVI. svojím *motu proprio Latina lingua* potvrdzuje, že katolícka Cirkev i rímski veľkňazi si latinský jazyk vždy nesmierne ctili (*Latina lingua permagni ab Ecclesia Catholica Romanisque pontificibus usque est aestimata*), pretože je súci šíriť po celom svete (*in universum orbem transmittere valeret*) evanjeliovú blahozvesť. Krása latinčiny primárne nespočíva v jej majstorskej štruktúre, ale v dokonalosti, s ktorou uchováva prápor Kristovho posolstva.

V kresťanských domácnostiach majú čestné miesto kropeničky so svätenou vodou. Krása kropeničky však neexistuje sama pre seba. Je *ancilla*, služobnica vody, ktorá v nej ticho spí. Keby kropenička bez svätenej vody dokázala rozprávať, nariekala by ako múdra a oddaná slúžka, ktorú nespravodlivo vyhodili zo služby.

Latinská gramatická štruktúra je zrkadlom trinitárneho poriadku. *Verba Latina* majú tri minulé časy, prítomný a dva budúce. Z prítomného kmeňa sa tvoria tri časy: prítomný, imperfektum a prvé futúrum. Kmeň perfekta dáva gramatický život ďalším trom: plusquamperfektu, druhému futúru a pravdaže perfektu. Tri plus tri časy. Aj slovesné spôsoby poznáme tri: indikatív, konjunktív, imperatív. Opäť trojlístok! Náhoda alebo asociácia s Trojicou, ktorá vtláča svoj Boží „trojpodpis“ do všetkého dobrého vôkol nás a v nás?

„*Enimvero inde a Pentecoste omnibus hominum linguis locuta et precata est Ecclesia.*“ „Cirkev od (čias) Turíc vsutku hovorila a kázala jazykmi všetkých ľudí.“ Tesá do mramoru viet pápež Benedikt XVI., aby nik nemohol namietat, že „vyvolenosť“ latinčiny zatienuje alebo dokonca neguje používanie ostatných jazykov. Generál je „vyvolený“ riadiť vojsko nie preto, aby si zničil vlastnú armádu. Je povinnosť latinčiny voči Cirkvi odlišná od povinnosti generála viesť svoje vojsko k víťazstvu?

Litery sú vojenské falangy. Slovmi sa dá veľa vybojovať, veľa získať aj veľa stratiť.

Zdroj: archív L. Laudoni

Stojí kríž, kým sa krúti – a kymáca – svet. *Stat crux dum volvitur orbis*. Kríž je míľnik, vôkol ktorého sa kreslia hranice. A havrany na ňom nikdy nesedia.

Pápež Benedikt XVI. dáva Cirkvi titul správkyne latinského jazyka, keď sekera času búrala paláce prefektov a cisárov. „*Romano Imperio occidentali extincto, Romana Ecclesia non modo lingua Latina uti perrexit, verum etiam quodammodo custos eiusdem et faulrix fuit, sive in theologiae ac liturgiae, sive in institutionis et scientiae transmittendae provincia.*“ „Po zničení Západorímskeho impéria rímska Cirkev nielenže pokračovala v používaní latinského jazyka, ale istým spôsobom sa stala jeho strážkyňou a ochrankyňou ako v oblasti teológie a liturgie, tak aj na poli vzdelávania a odovzdávania vedomostí.“ Latinská reč bola horiacou sviečkou za oknom, kým vonku zúrila búrka.

Prečo je vlastne potrebné zaoberať sa štúdiom latinčiny, ktoré je podľa mnohých len zlodejom voľných chvíľ? S rovnakou vážnosťou sa človek môže spýtať, na čo je dobré jesť a hádať sa s vlastným žalúdkom.

Nemecký pápež pozýva našu generáciu „potykať si“ s latinským jazykom na výprave za liturgickými, teologickými, patristickými i kánonickými prameňmi, či pri implementácii odkazu latinskej civilizácie *in cursu nostrae vitae*. Život nemá byť vyschnutým kadidlovníkom. Každý deň nech je žeravou kadidelnicou, z ktorej stúpa k nebesám biely obláčik.

Čím bolo *vinculum Latinitatis* pre pápežov 19. storočia? Ktorá latinská výslovnosť je „tá pravá“ a ako to vôbec môžeme vedieť, keď nám Rimania nezanechali ani jednu gramofónovú platňu? Čítajte nás aj nabudúce.

Platňu z hrnčiarskeho kruhu žiaden gramofón neprehrá. Škoda, že záznam zvuku sa v dejinách ľudstva objavil pomerne neskoro. Možno to až taká veľká škoda nie je. Na cédečku ľudskej duše je predsa zapísané ďaleko viac. *Vox Dei*.

Predchádzajúce časti:

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Prvá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Druhá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Tretia časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Štvrtá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Piata časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Šiesta časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Siedma časť)

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/med-a-mlieko-o-dostojnosti-latinskeho-jazyka-osma-cast/>